

Skolfrid

Trygghet och studiero för
Stockholms skolelever
under hela dagen



Skolfrid

Liberalerna har länge drivit frågan om att arbeta med trygghet i skolan genom tydliga ordningsregler, nolltolerans mot kränkningar, och förväntansdokument riktade mot elever och vårdnadshavare. Vidare menar vi att skolan utifrån forskning och erfarenhet alltid måste arbeta med studieron i klassrummen med fokus på att stärka lärarens roll och ledarskap.

Liberalerna vill se att frågan om trygghet och studiero vidgas till att handla om skolfrid. Skolfrid innebär att eleven ska vara trygg på väg till skolan, i klassrummet, på rasten och när eleven går hem från skolan. Skolfridens upprätthållande är en kontinuerlig process, med flera inblandade parter: lärare, ledning, elevhälsa, elever, föräldrar, socialtjänst, polis och andra aktörer.

Förslagen syftar till att uppnå ett bättre lärande, utnyttja undervisningstiden mer effektivt, förbättra arbetsmiljön för både elever och lärare samt återupprätta lärarens profession som proffs när det gäller undervisning och andra professioner som proffs när det gäller socialt förebyggande arbete.

Det behöver vara förutsägbarhet i klassrummet, vilket förutsätter förutsägbarhet i organisationen, vilket förutsätter förutsägbarhet i ledningen.

Vi menar att skolan är så viktig att alla samhällsresurser måste sluta upp bakom skolan och skolans lärande uppdrag. Det ska vara trygga och upplysta vägar till och från skolan, i skolans närområde. Eleverna har rätt till en studietid fri från mobbing och kränkningar. Vi vill se fasta kontakter med polisen för alla högstadieskolor och låg- och mellanstadieskolor i särskilt utsatta områden med behov, därför att vi ser att polisen behöver få koll på de unga på ett bättre sätt. Droghandel och kriminalitet intill skolgårdar behöver motverkas.

I klassrummet

Lärarens uppgift är att undervisa och bidra främst till tryggheten och studieron genom att skapa ett klimat i klassrummet med tydliga förväntningar och fokus på lärande. Vi vill inrätta en typ av studieroteam. Blir det oordning i klassrummet ska läraren kunna lyfta på en lur till studieroteamet. Om eleven kommer sent går denne till expeditionen där den möts av någon ur teamet. Då får eleven ett samtal om varför den kommit in sent, och följs sedan av en vuxen till klassrumsdörren. Denna modell, med förebild från USA, innebär således en personalkategori som hanterar störningar och för sena ankomster så att lärarna aldrig behöver avbryta sina lektioner. Studieroteamet dyker omgående upp och tar ut de som stör. Teamet tar sedan kontakten med föräldrar och följer upp situationen, utifrån ett elevhälsoperspektiv.

Beteendeanalys är ett stort forskningsområde, inte minst för tillämpningar i skolan som kan bidra till att få en effektiv och pedagogisk undervisning och samtidigt få en verktygslåda som kan bidra till att lärare kan skapa studiero i klassrummet. Två varianter av metodiken har fått relativt stor spridning. De är ”Inkluderande Beteendestöd I Skolan” (IBIS) och PAX-modellen där den senare är inriktad på låg- och mellanstadiet.

PAX handlar om att skapa goda förutsättningar för ett bra samarbete i klassrummet och på ett positivt sätt uppmärksamma när elever bidrar till trygghet och bra samarbetsklimat. En svensk

pilotstudie har visat att samarbetsinriktade färdigheter ökade hos elever vars klassrum införde PAX, samt att störande beteenden och lärarstress minskade. Det pågår för närvarande en större vetenskaplig utvärdering av PAX.

IBIS kännetecknas också det av att förstärka positiva beteenden i klassrummet för att bidra till ett klassrumsklimat präglad av rutiner, struktur och förutsägbarhet. I en sådan miljö blir eleverna lugnare, mer uppmärksamma och ägnar mer tid åt skolarbete. Forskning om IBIS bedrivs i Sverige främst på Uppsala universitet. Utprovning av PAX och IBIS sker just nu i några Stockholmskolor.

Bristande studiero i klassrummen är ett identifierat samhällsproblem samtidigt som det finns en forskningsbaserad metodik med dokumenterat goda resultat som kan nyttjas i högre utsträckning.

Skolans arbete för trygghet och studiero

Den psykiska hälsan bland stadens elever är beroende av en stark elevhälsa. Kuratorer och psykologer är viktiga i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa. Alla stadens skolor måste ha en väl fungerande elevhälsa och elev- hälsoteam med alla funktioner; skolkuratorer, skolpsykologer, skolsköterskor och specialpedagoger. Elevhälsan måste också vara tillgänglig och arbeta förebyggande mot psykisk ohälsa, stötta lärare, och arbeta mot mobbing.

Mer styrda rastaktiviteter bidrar till förutsägbarhet, och mera rörelse på raster ger också effekt på klassrumsklimatet. Rörelse för barn och unga är viktigt för den psykiska hälsan och för inläring, vilket inverkar positivt för ökad studiero. Vi vill se att fritidsverksamheterna blir mer än barnförvaring. Rätt utnyttjat är fritids fantastiska verksamheter som kan åstadkomma mycket kring sammanhållning och samspel mellan barn. Det är nödvändigt med fler utbildade pedagoger på fritiden.

En metod ute på skolorna för bättre resultat, höjda förväntningar och ökat stöd är att jobba med fokuselever, där varje lärare, mentor eller ämneslärare, väljer ut 5-10 elever utifrån en kartläggning av kunskapsnivå i mitten av varje termin. Metoden går ut på att så fort läraren träffar på fokuseleven på rasten, lunchen eller på tunnelbanan uppmärksamma personen, och ställa frågor om skolgången. Att fråga om hur det går med skolresultat och positivt uppmärksamma goda insatser gör att eleverna känner sig sedda och att det finns en förväntan från vuxenvärlden på dem. Att bekräfta positivt beteende, till exempel genom att en lärare ringer hem när en elev har gjort något särskilt bra, har i forskning visat sig framgångsrikt för skolresultat.¹

Värdegrundsarbete

Kompetensutveckling av personal är centralt när det gäller värdegrundsarbetet. Våldet i samhället kan också förebyggas med denna metod. Skolorna behöver stöd i att utveckla ett normkreativt arbetssätt och arbeta med våldsprevention. Här finns exempel på framgångsrika program som "Mentorer i våldsprevention" (MVP) och "Agera tillsammans" (AT) som bör implementeras på fler skolor. Elever och personal får genom arbetet med MVP och AT ökade

¹ [Forskning: "No excuses"-skolor ger bättre resultat | SvD](#)

kunskaper kring våld, genus och träna sig på att bli aktiv åskådare, vilket innebär att man ska ingripa säkert men att alla kan agera före, under eller efter en händelse. Teman är genusnormer, destruktiva mansnormer, killars och mäns våld, sexualiserade trakasserier och homofobi. Många skolor samverkar i arbetet med MVP och AT med stadsdelsförvaltningarna och polisen. Vidare behöver skolorna stöd i att i att utveckla kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, öka kunskaperna kring HBTQ-frågor samt utveckla arbetet med jämlikhet och jämställdhet.

Regnbågsflaggor och andra HBTQI+-symboler bidrar till att synliggöra och avdramatisera minoriteters existens så att inte barn och unga upplever att de måste dölja sin läggning eller könsidentitet. Skolorna måste också möjliggöra för elever att få bära eller inte bära religiösa symboler utan trakasserier. Unga måste få ha rätten att få utöva sin kultur eller religion, eller att avstå religion, i skolan utan att bli utsatta för trakasserier. Vi menar att det systematiska arbetet för en jämställd och icke-diskriminerande skola, genom ett normkreativt arbetssätt, måste fortsätta för att möjliggöra för varje elev att känna sig trygg i att kunna få vara sig själv.

Det är viktigt att värdegrundsarbetet blir en naturlig del i den ordinarie utbildningen, utan att undervisningstiden för eleverna påverkas.

Samhandling med socialtjänsten och andra aktörer

Under Liberalernas tid vid makten i Stockholms stad inleddes ett paradigmskifte där socialtjänsten började flytta in i skolmiljön och barnens skolgång och skolresultat lyftes som viktig framgångsfaktor i socialtjänstens arbete. På detta område har vi nu fått signaler om att socialtjänst och polis inte samarbetar i tillräckligt hög utsträckning med låg- och mellanstadieskolor i särskilt utsatta områden, trots betydelsen av att komma in särskilt tidigt när elever i dessa områden riskerar att i låg ålder rekryteras till kriminella gäng. Detta är oroväckande eftersom insatser för att nå bästa effekt behöver komma in så tidigt som möjligt. För att insatser från socialtjänsten ska få effekt visar modern forskning att dessa bör sättas in senast innan barn gått ut lågstadiet.

För att skolpersonalen ska kunna fokusera på sitt lärande uppdrag behöver de ett kraftfullt stöd från andra samhällsaktörer som till exempel socialtjänsten, och här är de skolsociala team helt centrala. För att hjälpa elever med hög frånvaro tillbaka till klassrummet finns i dag flera skolsociala team i Stockholms ytterstadsområden och i Liberalernas budget byggs arbetet med skolsociala team ut till alla stadsdelar.

Nu genomför dessutom regeringen en nationell satsning på skolsociala team på 250 miljoner per år under 2024-2025 som ger Stockholms stad en förstärkning av arbetet med skolsociala team på 25 miljoner kronor årligen. Statsbidraget bidrar med möjligheter att vidareutveckla socialtjänstens medansvar för barns skolframgångar.

Vi menar att socialtjänstens medansvar för barns skolframgångar måste utvecklas ytterligare så att fler team även består av en föräldrarådgivare och fältassistent för att täcka in hela barnets tid. Vi vill också utvidga de skolsociala teamens uppdrag till att arbeta med beteendestörningar i skolmiljön för att stärka elevernas möjlighet till skolframgång och skolans lärande uppdrag.

För Liberalerna är samhandling ett nyckelord, så att inte samarbete mellan viktiga aktörer som skola, socialtjänst och polis blir till en samverkan utan vidare handling. Förändringen kring det enskilda barnet är det viktiga. Det är också viktigt att man arbetar tillsammans med familjerna, att det till exempel möjliggörs för skolor med stöd av socialtjänsten att på kvällar tillhandahålla föräldrautbildning. Sådan utbildning stärker elevernas föräldrar och ger dem verktyg att förbättra samhandlingen tillsammans med samhällsaktörer.

På sikt bör socialtjänsten och första linjens barn- och ungdomspsykiatri integreras i skolan och i högre utsträckning flytta ut sin verksamhet till att vara på plats i skolorna. Det är här de flesta barn säger att de känner sig bekväma att möta nya människor första gången. Sekretessreglerna bör göras som så att elevhälsoteamen kan samarbeta obehindrat med socialtjänsten och BUP i gemensamma ärenden.

Socialtjänsten måste ges tydliga uppdrag att under utredning och insats stämna av om lärandet och skolresultaten för eleven förbättras eller ej av vidtagna åtgärder. Även socialtjänstens beviljade insatser behöver profileras på att barn ska klara skolan. Här kan skolkuratorerna vara behjälpliga när insats ska föreslås och behöver motiveras för familjen. Det är viktigt att stämna av mot skolan och skolresultat, även när problematiken inte är direkt kopplad till skolmiljön (utan kanske mer till hem eller fritid), eftersom problem på andra arenor i barnets liv nästan alltid påverkar skolan negativt.

Det är viktigt att den nya socialtjänstlagen ges en egen paragraf där socialtjänstens särskilda fokus på skolframgång betonas. Socialtjänstens roll är inte att bedriva specialpedagogik, utan att se hur man kan bidra till att förbättra den lärande situationen för eleven genom stöd inom det sociala kompetensområdet. Det bör därför vara möjligt för skola, socialtjänst och BUP att gå samman om finansiering av stödinsatser som kan vara bra för barnets skolgång, exempelvis särskild undervisningsgrupp med behandlingsinslag.

Stöd till elever med beteendeproblem

Det är viktigt att varje barn får sin möjlighet till lärande. Det gäller också barnen som ställer till det i klassrummet, som stökar och bråkar. De enda som tjänar på att barn och ungdomar avhumaniseras är gängen, för då är det till gängen ungdomarna trängs ut. Därför måste åtgärder för att hantera stökiga elever gå till på ett sådant sätt att deras värde och integritet bevaras och att deras lärande säkras, genom placering på akutskola med god kvalitet och omsorg eller på annat sätt. Det måste finnas stöd för både utsatt och förövare, till alla parter inblandade i negativa händelser på skolan.

Det bör undersökas om det är så att de eleverna som placerats på akutskola skulle behöva särskild undervisningsgrupp när de kommer tillbaka. Många av dessa elever upplever när de väl hamnat på akutskola att deras skolgång fungerar mycket bättre. Det lilla undervisningsformatet, i anpassad form, kan vara helt nödvändigt, eller som mellansteg tillbaka in i den ordinarie klassrumsformen.

När barn och unga kommer ut från SiS-hem och HVB-hem är det viktigt att de ges förutsättningar att kunna klara sig i skolan. Annars är risken överhängande att behandlingsresultaten blir bortkastade och den sociala problematiken fortsätter. Det måste vara väl förberett när barn som varit placerade kommer tillbaka så att det inte uppstår

oordning eller i värsta fall kaos. Det bör också göras en bedömning om eleven som varit på SIS-institutionen kan klara av att vara i den ordinarie skolmiljön eller om det inte är lämpligt.

Vi har fått information från ESS-gymnasiet att man där inte alltid får tillräcklig information om de unga som varit placerade på institution och ska fortsätta sin skolgång på ESS. Till exempel saknas ofta information om varför ungdomarna suttit på ungdomshem eller hur deras tidigare skolbakgrund ser ut. Det blir då svårt för skolpersonalen att veta hur de ska arbeta med eleverna. Än värre kan brist på information leda till kontraproduktiva åtgärder, och det inträffar då att eleverna istället snabbt blir hemmasittare. Eleven kan ha omhändertagits av många olika anledningar, till exempel på grund av psykisk sjukdom eller på grund av tung kriminalitet. Beroende på orsak krävs olika arbetssätt och bemötande.

Skolans lokaler

För att skapa trygghet och förhindra att obehöriga tar sig in behöver skolorna ha goda låsanordningar, inrymningslarm och knappar. En sådan knapp trycker man på för att alla dörrar till skolor ska låsas så man inte kommer in om det är något hot utifrån.

Skolans lokaler måste tas om hand så att det är en bra miljö att vistas och verka i. Städning av toaletter behöver helst ske flera gånger om dagen, också lunchtid är det gynnsamt med WC-städning då det förflutit lång tid sedan städningen dagen innan. På skolbiblioteken ska det råda lugn och ro. Idrottssalens omklädningsrum ska vara fräscha, med städade toalett och duschar. Duscharna behöver ha draperier och det ska inte vara insyn utifrån så att barn och unga kan känna sig trygga.

Staden kan inspireras av andra kommuner där man arrangerar trygghetsvandringar för skolpersonal, elever och föräldrar för att identifiera saker i den fysiska miljön som kan förbättras på skolgården och i viktiga vägar till och från skolan.

Vittnesstöd

Om en elev blivit utsatt för allvarliga övergrepp utanför skoltid eller om skolan gjort en polisanmälan behöver eleven stöd för att vittna, och uppbackning från skolans elevhälsa i samband med rättsprocesser. Skolor behöver arbeta kring hur de kan stötta unga målsägande och vittnen inför förhandling. Skolledningen måste omedelbart agera också när lärare eller annan skolpersonal blivit attackerade.

Många unga drar sig för att anmäla brott eller vittna, då det kan få stora konsekvenser i form av repressalier eller social utfrysning. Denna tystnadskultur som fått fäste bland barn och unga är i förlängningen ett hot mot demokratin och rättssamhället. Även föräldrar avråder i större utsträckning än tidigare sina barn från att delta i rättsprocesser, av rädsla för repressalier.

Tillsammans med Länsstyrelsen påbörjades under Liberalernas tid vid makten under föregående mandatperiod ett arbete med att stärka stödet till unga brottsutsatta och vittnen, i syfte att fler ska vilja och våga anmäla och vittna i en rättsprocess.

Vi vill att modellen Våga anmäla, våga vittna, sprids i staden. Modellen startades i Farsta och syftar till att öka unga brottsoffers benägenhet att anmäla brott samt minska risken för påtryckningar och hot mot brottsoffret så att hen tillsammans med sina föräldrar kan medverka i brottsutredningen. I Farsta hade det från polisen, skola och socialtjänst kommit tydliga signaler på att unga i och deras föräldrar blivit alltmer ovilliga att anmäla brott samt delta i brottsutredningar. Detta samtidigt som personrån och hot mot unga ökade.

Trygghetsarbete i Farsta har därför fokuserat på att vid rån och andra våldsbrott riktade mot elever ta fram en säkerhetsplan som inkluderar eleven, skolan, fältassistenter, polis, samt familj och eventuell familjebehandlare. Det kan bland annat handla om hur barnet ska kunna ta sig till och från skolan, att polis åker förbi med målad bil utanför skolan oftare under tiden det pågår en rättsprocess. Detta har fått fler i Farsta att våga anmäla och ställa upp på själva rättsprocessen.

Studiebesök i domstolar från skolor kan vara ett sätt att arbeta med bilden av att det är farligt att vittna. Eleverna kan då ta del av domstolarnas trygghetsarbete med stöd på plats, till exempel i form av vittnesstöd och domstolsvärdar. Det kan också handla om hur man planerar rättegången när det är elever inblandade så att de inte behöver stå tillsammans med förövarna.

Skolledare och lärares administrativa förutsättningar

Lärare och skolledare måste innefattas i skolfriden. Idag möts de allt för ofta av föräldrar som lägger sig i deras bedömningar. Föräldrar som försvarar sina barns dåliga beteende gör sina barn en björntjänst. Ofta är det de barnen som det sedan går dåligt för i högstadiet, som redan tidigt blivit försvarade i alla sammanhang.

Lärare kan också uppleva att det blir en påtaglig arbetsbelastning med föräldrar som förutsätter att lärare alltid ska vara tillgängliga. Idag kan lärare behöva hålla reda på när elever ska vara klara med inlämningar. Det är inte bra att det hela tiden överförs till skolan att administrera alla barns kalendrar, till exempel genom att behöva ta hänsyn till alla barnens träningar, andra fritidsaktiviteter och hålla reda på elevers läxarbete. Det har gjort att arbetsituationen blir helt ohållbar. Utrymmet måste minska för föräldrar att lägga sig i lärarnas arbete, det måste istället till ett större föräldraansvar.

Vi vill att skolvalet ses över. Idag finns möjligheten för en elev att börja i en skola, vara där en vecka, och byta skola igen. Skolvalet borde begränsas så att det fungerar som valet av högskola, att det finns sökperioder. Sedan går eleven på skolan till nästa sökperiod. Sedan ska det givetvis finnas undantag för om familjen flyttar långväga eller om det varit fråga om situationer som eleven verkligen måste komma ifrån. Huvudregeln ska dock vara att man går i den skola man valt hela läsåret.

Våra förslag

- Att det i Stockholms skolor inrättas studieroteam som arbetar med sena ankomster, kränkningar och andra beteendestörningar i skolmiljön.
- Att forskningsbaserade metoder för studiero som IBIS- och PAX-modellerna implementeras i högre grad i Stockholms skolor.
- Att alla stadens skolor tillhandahåller en väl fungerande och tillgänglig elevhälsa och elev- hälsoteam med alla funktioner som kan arbeta förebyggande mot psykisk ohälsa, stötta lärare, och arbeta mot mobbing.
- Att det blir mer styrda rastaktiviteter som bidrar till rörelse för barn och unga.
- Att fritidsverksamheterna utvecklas till verksamheter som på ett bättre sätt kan arbeta med samspel och sammanhållning mellan barn.
- Att utveckla arbetet med fokuselever, det vill säga arbetet för bättre resultat, höjda förväntningar och ökat stöd där varje lärare, mentor eller ämneslärare väljer ut 5-10 elever utifrån en kartläggning av kunskapsnivå.
- Kompetensutveckling av personal i värdegrundsarbete samt stöd till skolorna i att utveckla ett normkritiskt arbetssätt och arbeta med våldsprevention.
- Att skolpersonalen får kompetensutveckling i värdegrundsarbetet när det gäller framgångsrika program som "Mentorer i våldsprevention" och "Agera tillsammans"
- Att skolorna får stöd i att utveckla kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, öka kunskaperna kring HBTQ-frågor samt utveckla arbetet med jämlikhet och jämställdhet.
- Att fler skolsociala team ska bestå också av en föräldrarådgivare och en fältassistent för att täcka in hela barnets tid.
- Att socialtjänsten ges tydliga uppdrag att under utredning och insats stämna av om lärandet och skolresultaten för eleven förbättras eller ej av vidtagna åtgärder.
- Att det för Stockholms skolor möjliggörs att med stöd av socialtjänsten tillhandahålla föräldrautbildningar.
- Att det undersöks om elever som återvänder från akutskola skulle behöva särskild undervisningsgrupp när de kommer tillbaka.
- Att det undersöks om unga som varit placerade på institution och ska fortsätta sin skolgång så att skolor får tillräcklig bakgrundsinformation, samt att det görs en bedömning om eleven som varit på SIS-institutionen kan klara av att vara i den ordinarie skolmiljön eller om det inte är lämpligt.
- Trygga och upplysta vägar till och från skolan, i skolans närområde.
- Fasta kontakter med polisen för alla högstadieskolor med behov.
- Att det på alla skolor inrättas goda låsanordningar och inrymningsknappar.
- Att skolans lokaler tas om hand så att det är en bra miljö att vistas och verka i.
- Att det arrangeras trygghetsvandringar för skolpersonal, elever och föräldrar för att identifiera saker i den fysiska miljön som kan förbättras på skolgården och i viktiga vägar till och från skolan.
- Att skolelever får adekvat vittnesstöd och uppbackning från skolans elevhälsa i samband med rättsprocesser.
- Att modellen Våga anmäla, våga vittna sprids för att inbegripa fler stadsdelar i Stockholms stad.

- Att det ställs högre förväntningar på föräldrars ansvarstagande samt att regelverk och riktlinjer utformas så att föräldrar får minskade möjligheter att pressa på lärare och skolledare när det gäller klassplaceringar, provbedömningar, betygssättning och annat som är upp till professionen att avgöra.
- Att skolvalet begränsas så att det finns sökperioder, och på det sättet fungera som valet av högskola sker idag.

Trygghet och studiero²

| Indikator | Utfall i %, pojkar | Utfall i %, flickor |
|---|--------------------|---------------------|
| Andel vårdnadshavare till barn i förskoleklass som upplever att deras barn känner sig trygg | 86 | 88 |
| Andel elever åk 5 - jag trivs i skolan | 82 | 76 |
| Andel elever åk 5 - jag känner mig trygg i skolan | 85 | 79 |
| Andel elever åk 5 - jag tar mitt ansvar för att bidra till god arbetsmiljö på lektionerna | 74 | 88 |
| Andel elever i åk 5 - jag kan arbeta i lugn och ro på lektionerna | 64 | 59 |
| Andel elever åk 8 - jag trivs i skolan | 82 | 73 |
| Andel elever åk 8 - jag känner mig trygg i skolan | 85 | 75 |
| Andel elever åk 8 - jag tar mitt ansvar för att bidra till god arbetsmiljö på lektionerna | 75 | 83 |
| Andel elever åk 8 - jag kan arbeta i lugn och ro på lektionerna | 57 | 51 |
| Andel elever i grundsärskolan åk 1-9 som känner sig trygga i skolan | 83 | 79 |

² <https://edokmeetings.stockholm.se/welcome-sv/namnder-styrelser/kulturnamnden/mote-2023-10-03/agenda/godkand-r-1-tertrialrapport-2-2023-for-kulturförvaltningenpdf?downloadMode=open>